

Datum

2021-02-15

Vår referens

Matilda Renkvist Quisbert

Sekreterare

matilda.renkvist-quisbert@malmö.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagning VN-2021-5

Sammanfattning

Valnämnden har fått möjlighet att yttra sig kring Delbetänkande av 2020 års valutredning- Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen SOU 2021:7. I betänkandet föreslås en rad justeringar i vallagen med syfte att förstärka skyddet för väljaren. Valnämnden föreslås ställa sig generellt positiv till delbetänkandet och framföra synpunkter kring tillämpningen av dessa förslag till förändringar samt uttrycka ett behov av ytterligare förtydliganden och justeringar av vallagen, i synnerhet i avseende skydd för väljare under röstningsförfarandet.

Förslag till beslut

Valnämndens arbetsutskott föreslår valnämnden besluta

1. Valnämnden beslutar att avge yttrande till kommunstyrelsen i enlighet med upprättat förslag i ärendet.

Beslutsunderlag

- Följebrev Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen , STK-202
- Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen
- Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7)
- Tjänsteskrivelse VNAU 210216 gällande remiss från Justitiedepartementet- Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7)

Beslutsplanering

Valnämndens arbetsutskott 2021-02-16

Valnämnden 2021-02-23

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Bakgrund

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté

med uppdrag att göra en översyn av och överväga förändringar i valsystemet.

Utredningskommittén har haft i uppdrag att göra en översyn av och överväga förändringar i delar av valsystemet. I utredningens första etapp behandlas frågor som rör ett förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen; otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen, gruppröstning och reformen med avskärmning av valedelsställ.

Förslag på yttrande

I avseende *Otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen* har såväl väljarnas som röstmottagarnas perspektiv ålagts. Valnämnden föreslås ställa sig positiv till att dessa två perspektiv kopplas samman, och delar bilden av att röstmottagarnas möjlighet att kunna upprätthålla ordning i röstmottagningslokalen är en nödvändig faktor för att väljare ska kunna rösta under trygga former. Incidenter av kränkande och hotfull karaktär gentemot röstmottagare har dessvärre uppstått under tidigare val i Malmö stad, vid upprepade tillfällen med en rasistisk underton. Utredningen föreslår tillägg ”Den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får tillfälligt avvisas från lokalen, utrymmet eller området, om det har väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen” vilket syftar till att ge röstmottagarna befogenhet att avvisa väljare som stör ordningen i ”ett utrymme intill denna eller i området närmast utanför lokalen” (referens). Valnämnden vill i detta avseende understryka att rasistiska och andra hotfulla och kränkande incidenter i första hand har lösts genom tydlighet i utbildningsskedet. I de fall då röstmottagare kränkts har en enighet bland röstmottagarkollegor samt tydligt stöd från kanslipersonal varit fundamentalt för röstmottagarnas arbetsmiljö. Valnämnden föreslås således framhålla att en avvisning bör rekommenderas som sista utväg, då detta är en eskalering av konflikt som i första hand bör undvikas och kan så göras genom utbildning och stöd, i synnerhet i frågan kring rasism där röstmottagares integritet är väsentlig. Valmyndigheten nämner även att myndigheten avser arbeta och stödja kommunerna i frågan om rasism i vallokaler, vilket valnämnden välkomnar. Valnämnden föreslås understryka att en gemensam hållning i frågan är fördelaktig och därmed önskvärd.

I avseende utbildning föreslår utredningen att ”valnämnderna får [...] ersätta eller komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll under förutsättning att kvaliteten i det material som använda (sic) har säkerställts”. Valnämnden föreslås önska ett förtydligande kring utsträckningen av detta lagförslag då valnämnden kompletterar stora delar av Valmyndighetens valmaterial med egna lokala instruktioner, och har under tidigare val justerat Valmyndighetens handledning på så vis att den ska vara lokalt anpassad. I ett läge då samtliga dessa förändringar och justeringar ska säkerställas av Valmyndigheten eller länsstyrelsen riskerar pappersexercisen få oskäligen proportioner.

Valnämnden föreslås ställa sig positiv till utredningens förslag om att utöka utrymmet fritt från propaganda under valperioden. Utredningen föreslår att ”ett område närmast utanför röstmottagningsstället” ska vara fri från politisk propaganda, och att detta område bör lokalanpassas och är således valnämndernas ansvar. Ansvaret för att upprätthålla ordningen även i området närmast utanför röstmottagningsstället faller på röstmottagarna, varför även detta kan komma att kräva ytterligare resurser i form av röstmottagare.

Utredningen föreslår förändringar i vallagen i avseende den enskildes valhemlighet i röstningsförfarandet. Utredningen föreslår ett förtydligande kring att varje väljare bör vara ensam i valbåset under röstningsförfarandet. Detta är utredningens förslag för att komma

tillrätta med problemet kring gruppöstning. Gruppöstning är det fenomen där en person kan misstänkas påverkas av medföljande personer som deltar i dennes röstningsförfarande. Utöver detta föreslår utredningen att enskilda röstare med behov av biträde för röstning även ska medföljas av röstmottagare, samt att dessa två omfattas av tystnadsplikt. Tilläggen i vallagen är således att röstmottagare alltid ska vara närvarande när en enskild person hjälper väljaren att rösta, samt att biträdet inte får obehörigen röja eller utnyttja uppgifterna kring väljarens röst. Valnämnden önskar påtala problematiken i att tre personer ska uppehålla sig i samma valbås, vilket kan upplevas inkräktande för den enskilde väljaren. Valnämnden föreslår att lagtexten inte kräver att röstmottagare närvarar. Däremot bör detta rekommenderas överlag i röstförfarandet vid behov. Samtidigt föreslås valnämnden ställa sig positiv till skärpningen av den enskildes valhemlighet, och uppmuntrar vidare dialog kring tillämpningen av lagförändringen.

Utredningen föreslår en rad förslag till förändringar i avseende valsedlar. I avseende *ansvaret för utläggning av valsedlar* och *presentation av valsedlar* kan valnämnden välkomna förslagen och tillägga att detta förfarande har varit gällande i Malmö under flera val och kan ses som framgångsrika metoder.

Reformen om insynsskydd för valsedelställen som tillämpades under EU-val 2019 har inför författandet av denna utredning utvärderats. Syftet med denna reform är att stärka valhemligheten för väljaren. Utvärderingen visar att reformen av väljarna upplevs ha stärkt den enskildes valhemlighet, jämsides med ett ökat behov av kontroll i valsedelsställen. Valnämnden föreslås understryka att valet 2022 kommer att ställa ytterligare krav på röstmottagare då det under detta val kommer att tillhandahållas tre olika valsedlar för respektive parti (riksdag, region och kommun) istället för en, vilket var fallet 2019. Valnämnden ser för framtiden även ett behov av att ytterligare se över och utreda frågan kring hela valsedelsystemet bland annat avseende valsedlarnas utformning och tillhandahållande. Intressant i detta sammanhang hade varit att närmare undersöka till exempel det system man har i Danmark med en gemensam valsedel för alla partier eller det i Finland använda systemet där väljaren själv skriver en kod för parti och kandidat på valsedeln. Naturligt hade även varit att gå vidare med försöksverksamhet med en ökad elektronisk röstning. Malmö stads valnämnd har sedan tidigare anmält intresse för att vara pilotkommun vid ett eventuellt elektroniskt val.

Valnämnden föreslås även se ett behov av att ta eventuell pandemilagstiftning i beaktande inför kommande val. Flertalet av de förändringar som föreslås kan eventuellt leda till stort tryck på röstmottagningsställen, betydande köbildning samt behov av ökade resurser i form av röstmottagare. Eventuell pandemi kan således göra vissa moment problematiska varför en samlad nationell beredskap i frågan behövs.

Valnämnden vill även framhålla att genomförandet av valet 2022 med de förändringar som föreslagits kommer att innebära ökade kostnader för samtliga kommuner. Detta då behovet av resurser i form av röstmottagare kommer att öka under såväl förtidsröstning som under valdag. För att ordningen ska upprätthållas och rättssäkerheten garanteras är således ett ökat statsbidrag för att hantera de ökade krav som ställs på kommunerna att önska.

Ansvariga

Daniel Olsson, Valchef

